



## 6. Samfunnsansvar

### Innledning

Politiets Fellesforbunds viktigste sak er medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår. I tillegg fatter organisasjonen vedtak på landsmøtet som omhandler flere områder i samfunnet og den politiske diskusjonen om utviklingen av justissektoren.

Det er en nær sammenheng mellom gode lønns- og arbeidsvilkår og et profesjonelt og kompetent lokalt forankret politi. Politiets Fellesforbund er en sentral premisseleverandør for regjeringen og de ulike politiske partienes justispolitikk. Forbundet bidrar til å sette dagsorden og vi engasjerer oss i viktige saker av samfunnsmessig betydning.

De siste årene har politiet stått i en tøff økonomisk situasjon som blant annet har medført nedbemanning. Dette har ført til at svært mange nyutdannede fra Politihøgskolen har hatt utfordringer med å få jobb i politiet og går på midlertidige kontrakter i lang tid. Per 31. august 2024 hadde kun 68 av de nyutdannede fra kullene 2023 og 2024 fast jobb i politiet, ifølge tall fra Politidirektoratet.

Belastningen har økt på politiet både når det gjelder trussel fra kriminelle nettverk, ungdomskriminalitet og oppdragsmengde knyttet til både psykiatri og demonstrasjoner med opphav i internasjonale konflikter. Dette fører til ytterligere press på politietaten.

Ressurskrevende saker knyttet til drap, vold, alvorlig narkotikakriminalitet og digital kriminalitet, herunder overgrep og bedrageri gjør at det må prioriteres mellom de prioriterte områdene. Ressurssituasjonen er merkbar innenfor hele politiets ansvarsområde. Sivil rettspleie og forvaltningstjenester er under press.

Flyktningstrømmen som følge av krigen i Ukraina har medført både opp- og nedskalering i politidistriktene og utlendingsforvaltningen. Den skjerpede sikkerhetspolitiske situasjonen preger både særorgan og politidistriktene. Summen av alt dette er belastende for Politiets Fellesforbunds medlemmer som føler at de ikke strekker til. Både ledere og ansatte preges av en hverdag med for få medarbeidere som skal gjøre stadig flere oppgaver. Slitasjen på gjenspeiles blant annet i økning i sykefraværet i politietaten.

Regjeringen har prioritert å åpne nye tjenestesteder og passkontor mot politifaglige råd. Samtidig står mange eksisterende tjenestesteder tomme eller med svært lav bemanning. Politiets Fellesforbund mener det er mer fornuftig å øke bemanning ved eksisterende tjenestesteder fremfor å etablere nye.

Økning innenfor ungdomskriminalitet har medført stor oppmerksomhet politisk, og fra media og publikum. Trygghet seiler opp til å bli en av de store sakene i valgkampen 2025. Både

regjeringspartier og opposisjonen har ambisjoner om en tøffere linje overfor kriminelle nettverk.

Gjennom Politiets Fellesforbunds politiske programpakke har det blitt jobbet bredt både nasjonalt, men også lokalt gjennom 2024. Ett av punktene fra programpakken ble vedtatt av et samlet Storting i juni. Det var Politiets Fellesforbund sitt krav om å sette ned et nytt politirolleutvalg og etablering av langsiktig planlegging for politiet. Dette arbeidet vil det være viktig å følge opp fremover.

## **Fremtidens politi**

Politiets Fellesforbund har over år jobbet for å fremme våre mål for fremtidens politi. Politiets samfunnsoppdrag står som en sentral og viktig bærebjelke i vårt demokrati.

I juni 2024 gjennomførte Politiets Fellesforbund en spørreundersøkelse i regi av Verian. Et representativt utvalg ble spurt om de har tillit til at politiet har de ressurser som politiet behøver for å forebygge og bekjempe kriminalitet. Hele 77 prosent svarte at de ikke hadde tillit til dette. Videre svarte 72 prosent at de opplever at politiet ikke har blitt mer synlig og tilgjengelig i sitt lokalmiljø de siste årene. Dette viser at publikum har forstått den krevende situasjonen politiet står i.

### **Politiets Fellesforbunds mål er som følger:**

- Innbyggerne skal oppleve at politiet er lokalt forankret gjennom å være desentralisert og integrert i lokalsamfunn
- Innbyggerne skal oppleve en god hverdagsberedskap som er tuftet på forebygging, etterforskning og operative tjenester
- Innbyggerne skal oppleve et tilgjengelig og tilstedeværende politi
- Innbyggerne skal oppleve at politiet utvikler seg i takt med samfunnsutviklingen
- Politiansatte skal oppleve en åpen og ærlig kultur hvor det er reell medbestemmelse og et godt yringsklima
- Innbyggerne og politiansatte skal oppleve mangfold og likestilling
- Innbyggerne og politiansatte skal oppleve en etat som anerkjenner mangfold som en ressurs

Det er de ansatte som hver dag møter befolkningen med sin kompetanse og adferd i ulike situasjoner som bidrar til å løse samfunnsoppdraget. Skal samfunnsoppdraget løses på en tilfredsstillende måte må politiet være lokalt forankret og ha en god hverdagsberedskap. Dette krever tilstedeværelse og tilgjengelighet der hvor befolkningen er og oppholder seg både fysisk og digitalt. Det er ikke tilstrekkelig at politiet bare kommer eller tar kontakt, etter at noe har skjedd.

God hverdagsberedskap handler i første rekke om politiets evne til å forebygge og skape trygghet i hverdagen. Dette krever at politiet, alene og i samarbeid med andre, har en økt og helhetlig satsing på og tilnærming til forebygging.

Politiet er en beredkapsorganisasjon. Det lokale politiet utgjør den viktigste og fundamentale delen av politiets beredskap. Det er som regel den lokale patruljen som kommer først til en hendelse og det er derfor viktig med en tilstrekkelig kompetanse, trening og øving for å håndtere dette. Når kriser og større hendelser oppstår, har samfunnet behov for spyspissene, de nasjonale bistandsressursene og spesialistene.

Innbyggerne skal oppleve et tilgjengelig og tilstedeværende politi. Politiet skal ha kapasitet, kompetanse og ressurser til å være til stede der befolkningen er, i lokalsamfunn og i det

digitale rom. Dette krever at politiet utvikler seg i takt med samfunnsutviklingen. Befolkningen skal oppleve et kompetent politi som kommuniserer godt og utfører oppgavene med god kvalitet, enten dette gjelder kriminalitets- eller sivile og forvaltningsmessige gjøremål. Tilstrekkelig bemanning er nødvendig for å skape tillit. Politiets bemanning må stå i forhold til forventninger og krav som stilles. Det betyr også at politihøgskolestudenter skal ha tillit til at de sikres arbeidsplasser etter endt utdanning. Det er mange nyutdannede som ikke har fått jobb i politiet, eller kun har kortvarige engasjementer og vikariater.

Utvikling og bruk av nye metoder er avgjørende for at politiet skal evne å henge med i samfunnsutviklingen. Ansatte skal oppleve at politiet er en lærende organisasjon som er god til å skape, tilegne seg og overføre kunnskap.

Politiansatte skal ha en åpen og ærlig kultur hvor det er reell medbestemmelse og et godt ytringsklima. Ansatte skal oppleve en arbeidsplass hvor de behandles som etatens viktigste ressurs. Det betyr at ledelse i endringsprosesser, så vel som i det daglige, gjenspeiler en tillitsbasert ledelse, hvor ledere har kompetanse og personlige egenskaper til å motivere og ivareta medarbeidere. Ivaretagelsen skal blant annet innebære vern av skader i tjeneste og side skjerming av ansattes identitet.

Ansatte skal oppleve en ledelseskultur som setter læring og videreutvikling i fokus. Det betyr også at ansatte skal kunne ytre seg, uten frykt for represalier, i kulturer med rom for åpenhet og ærlighet. Ansatte og tillitsvalgte skal involveres og ha en reell medbestemmelse.

Medbestemmelse er av stor verdi for det norske samfunnet som gjennom den norske modellen har sikret vår velstand, gjennom tillit og samhold. Svekkelse av medbestemmelsen, truer grunnleggende samfunnsverdier. I endringsprosesser er det avgjørende å sikre tilstrekkelig tid til reell medbestemmelse.

En viktig sak som omhandler fremtidens politi, er utfordringer knyttet til sikkerhetsklarering og at etaten i dag har under syv prosent ansatte med minoritetsbakgrunn. Politiets Fellesforbund har derfor satt ned et prosjekt som jobber med dette. Det handler om å sørge for at vi er et politi som har bred kompetanse til å løse samfunnsoppdraget, ha tillit i befolkningen og videreføre grunnprinsippet om å gjenspeile befolkningen.

## **Nytt politirolleutvalg og langsiktig planlegging i politietaten**

Politiets rolle har vært i stor endring siden forrige politirolleutvalg som ble nedsatt i 1976. Det er behov for å gjennomgå politiets rolle på nytt og revidere politiets 10 grunnprinsipper. Prinsippene har stått seg i lang tid, men det er på tide å få en ny vurdering om de gjenspeiler det politiet vi har i dag og skal ha i årene fremover. Kravet om nytt politirolleutvalg og langsiktig planlegging i politietaten er ett av seks punkter i politisk programpakke til Stortingsvalget i 2025.

Både ledere og ansatte behøver bedre forutsigbarhet og lengre planleggingshorisont enn vi har i dag. Altfor mye tid og energi brukes til budsjettarbeid på alle nivåer. Med en lengre og mer forutsigbar planleggingshorisont kan det forhåpentligvis bli mindre gass- og brems når det gjelder ansettelse og investeringer.

Det behøves en helhetlig gjennomgang av dagens politi i form av ressurskartlegging. Politidirektørens faglige råd må legges til grunn for utviklingen av politiet på overordnet nivå, gjerne etter modell fra Forsvarssjefens fagmilitære råd. Det eksisterer i dag ingen oversikt knyttet til politiet investeringsbehov, det være seg innenfor IKT, eiendom eller materiell. Dette må dokumenteres og tas med inn i langsiktig planlegging for politietaten.

Hvilket politi samfunnet får avhenger av politikernes ambisjoner, krav og budsjettildelinger til politiet. Det bør derfor utarbeides ulike ambisjonsnivå som får frem hva politiet kan gjøre ved ulike budsjettildelinger. Deretter får regjeringen og Stortinget velge og ansvarliggjøres for de rammene de setter for politiet.

## Grunnberedskap

Grunnberedskapen til norsk politi må styrkes for å gjøre politiet i stand til å håndtere samfunnsoppdraget og sin rolle i totalforsvaret.

Politiets Fellesforbund har i gjentatte statsbudsjettøringar spilt inn behov for å styrke grunnbemanningen. I politisk programpakke til Stortingsvalget i 2025 er det spilt inn behov for å styrke politiets grunnbemanning til minimum to politifolk per 1000 innbygger i hvert politidistrikt. I dag er det betydelige variasjoner mellom politidistriktene.

## Politimyndighet

Politimyndighet er et stort og viktig tema med potensielt mange aktuelle elementer og avhengigheter som sammen må vurderes nøye. Politiets Fellesforbund har vært klare på betydningen av politimyndigheten og at forståelsen for hva den innebærer har vært for lav blant mange viktige aktører, både internt i politiet og ellers i samfunnet. Særlig fremtredende har vært mangelen på forståelse for at det å inneha en politigrad medfører ansvar for inngripen, også på fritiden, 24 timer i døgnet og hele året, om nødvendig med makt. Nettopp dette ansvaret er en viktig del av grunnlaget for de særskilte betingelser som medfølger politistillinger.

Selv om politiutdannelsen har vært omtalt som en generalistutdanning, så må det heller ikke være noen tvil om at bachelorutdanningen på Politihøgskolen er Norges eneste spesialutdanning for etterforskere, forebyggere, operativ patruljetjeneste og for det å kunne ivareta ansvaret det er å inneha en politigrad. Det er ingen andre utdannelse som gjør noen til spesialister på disse rollene, men det er mange andre utdanninger som kan gi annen spesialistkompetanse som politiet også har stor nytte av innenfor de samme områdene. Dette betyr ikke at disse spesialistkompetansene er mindre viktige.

Politimyndighet tildeles i kraft av stilling som politi og krever at vedkommende fyller de krav som settes til stillingen. Handlingsplikten som følge av politimyndighet stiller store krav til skikkethet, kompetanse, ferdigheter og menneskelige kvalifikasjoner. Dette handler om politiets totale beredskapskapasitet og det å kunne benytte makt på samfunnets vegne og/eller håndtere alvorlige hendelser. Dette er del av bakteppet for at Politiets Fellesforbund har gjort vedtak om et myndighetsmessig skille mellom politimyndighet og påtalemyndighet og et krav om Politiskolen/Politihøgskolen for å inneha full politimyndighet.

Forbundsstyret nedsatte en arbeidsgruppe som skulle innhente en juridisk utredning av aktuelle problemstillinger knyttet til et myndighetsskille. Hva er utfordringene med et skille mellom politi- og påtalemyndighet, hva kan være fordelene, og er det i det hele tatt juridisk mulig? Denne juridiske utredningen er i landsmøteperioden gjennomført av professor Tor-Geir Myhrer og foreløpig levert til forbundsstyret som en intern konklusjon på arbeidsgruppens arbeid. Overordnet viser utredningen at et eventuelt myndighetsmessig skille vil kreve omfattende endringer og at ytterligere og bredere utredning av konsekvenser vil være nødvendig. Det nye forbundsstyret vil i første omgang gå nærmere inn i utredningen og ta stilling til veien videre. Samtidig med Politiets Fellesforbunds interne arbeid med disse spørsmålene, står vårt krav om en ekstern utredning av fordeler og ulemper ved den integrerte påtaleordningen i politiet fast.

Parallelt med utredningen har prosessene frem mot mulig nytt gradssystem tatt mye fokus i landsmøteperioden. Partene i politiet kom i mars i år endelig til enighet om en skisse til nytt gradssystem og tilhørende lønnsplaner med stillingskoder. Lønnsplanene krever forhandling og enighet på hovedsammenslutningsnivå før de eventuelt er endelige, men ved iverksettelse innebærer det nye gradssystemet et mye tydeligere skille mellom politi- og påtalesporet enn hva som har vært, eksempelvis gjennom at påtalegradene tas ut av det operative hierarkiet. Det nye gradssystemet med lønnsplaner innebærer i tillegg gjennomslag for at det skal stilles krav om Politiskole/Politihøgskole for mange flere politistillinger enn før.

Med bakgrunn i hva som er oppnådd og behovet for ytterligere utredninger, foreslår forbundsstyret at gjeldende landsmøtevedtak videreføres med unntak av det absolutte kravet om Politiskolen/Politihøgskolen for å inneha full politimyndighet.

## **Bedre økonomistyring i politiet**

I 2023 gikk 4,7 prosent av politiets budsjett til økonomistyring og virksomhetsstyring jf. statsregnskapet. Det vil si over 1 milliard kroner til å administrere politibudsjettet internt i etaten. Det brukes svært mye midler på å forsøke å holde kontroll over økonomien i både politidistriktene og særorganene. Politidirektoratets ressursallokeringsmodell (RAM) tildeler politidistriktene budsjett etter en modell, ikke ut fra reelt ressursbehov i det enkelte distrikt. Politiets Fellesforbund har vært motstander av modellen siden den ble innført. Det er en «top-down»-prosess som medfører at budsjettansvar delegeres fra departementet til direktoratet og deretter videre til politimestre og nedover på ulike nivå.

Avsnittsledere og seksjonsledere får tildelt budsjetter og budsjettansvar, men har ikke handlingsrom. Det brukes uforholdsmessig mye tid og ressurser på budsjettstyring internt i politiet. Tid som heller burde bli brukt til å utvikle politiet, bekjempe og forebygge kriminalitet.

Til tross for enorm ressursbruk på intern økonomistyring bommer politiet hvert eneste år på prognoser versus regnskap.

### **Forbundsstyret innstiller til landsmøtet å gjøre følgende vedtak:**

1. Politiets Fellesforbund skal arbeide for at en langtidsplan for politiet må inneholde reell ressurskartlegging av politiet, politidirektørens faglige råd, investeringsbehov og alternative ambisjonsnivå.
2. Politiets Fellesforbund skal arbeide for å styrke grunnberedskapen i norsk politi.
3. Politiets Fellesforbund skal arbeide for at alle som utdannes fra Politihøgskolen kommer i fast jobb i politietaten, ved at politisk bestemte opptak gjenspeiles i tildelinger gjennom statsbudsjettet.
4. Politiets Fellesforbund skal arbeide for et myndighetsmessig skille mellom politimyndighet og påtalemyndighet.
5. Politiets Fellesforbund skal arbeide for at det gjennomføres en utredning av fordeler og ulemper ved den integrerte påtaleordningen i politiet.
6. Politiets Fellesforbund skal arbeide for bedre økonomistyring i politiet og avvikling av ressursallokeringsmodellen. Politidistriktenes og særorganenes reelle behov skal legges til grunn for budsjetteringen.
7. Disse vedtakene erstatter tidligere vedtak i sak 6 Samfunnsansvar fra 2022.